Obsah

A Ochrana člověka za mimořádných událostí 4
A.1 Celkový postoj k Ochraně člověka za mimořádných situací 4
A.2 Výuka Ochrany člověka a její formy 7
A.3 Zdroje informací k výuce 13
A.4 Spolupráce s Hasičským záchranným sborem 18
B Příloha 19
Charakteristika jednotlivých typů použitých grafů 19

Čtvrtá vlna Rychlých šetření 2009 se zabývala výukou Ochrany člověka za mimořádných událostí, a to z hlediska vnímání její potřebnosti, praktické realizace ve škole a spolupráce se složkami Integrovaného záchranného systému, zejména Hasičského záchranného sboru. Účast v šetření činila 2 725 ze 4 000 dotázaných základních a středních škol, tedy 68 %, vzorek respondentů je možné považovat za reprezentativní.

V dalším textu je použito obvyklé členění škol podle kraje, druhu a velikosti školy (počtu žáků). Kategorie základních a středních škol se sice částečně překrývají, neboť pod jedním ředitelstvím školy může být zařazena základní i střední škola, avšak takových případů je malý a z hlediska analýz nevýznamný počet. Členění podle zřizovatele bylo pro malé zastoupení některých kategorií zjednodušeno na dvě kategorie: školy veřejné (zřizovatelem je MŠMT, obec, jiný orgán státní správy nebo kraj) a neveřejné (zřizovatelem je soukromý nebo církevní subjekt). Dále jsou u některých otázek pro jednotlivé druhy škol vyčleněny dvě podkategorie: jedna kategorie zahrnuje pouze školy se speciálními třídami (pro zjednodušení jsou tyto školy označeny jako speciální), druhá kategorie všechny ostatní školy daného druhu.

A Ochrana člověka za mimořádných událostí

A.1 Celkový postoj k Ochraně člověka za mimořádných situací[1]

Podíl škol vyučujících Ochranu člověka – podle druhu, velikosti a zřizovatele

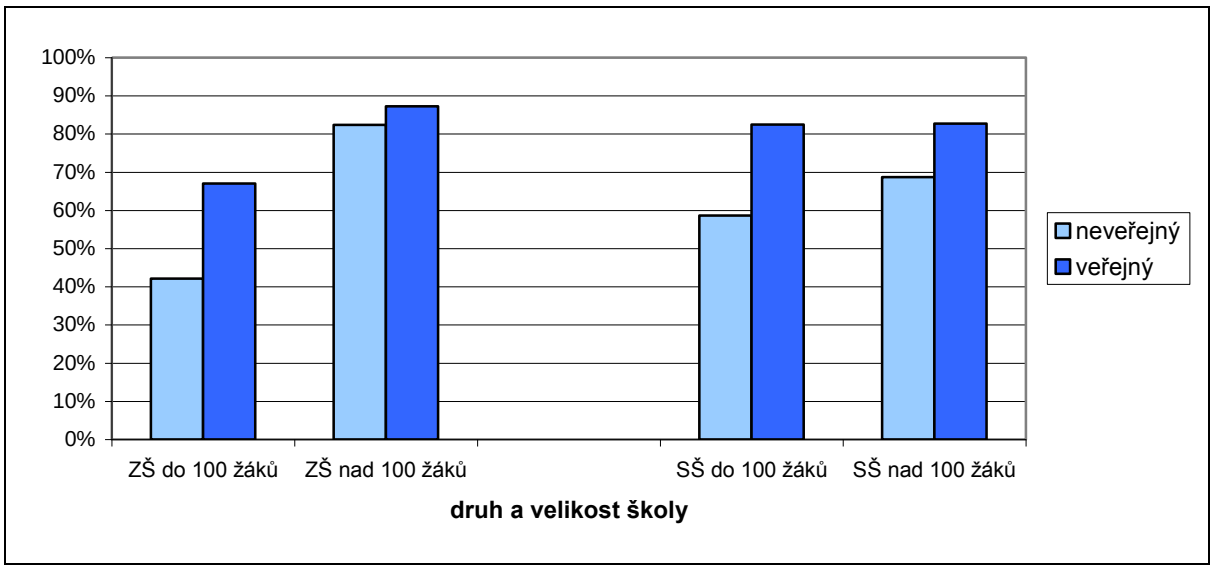

Oblast Ochrany člověka zařazuje do své výuky celkově více než polovina škol. **U ZŠ i SŠ to mnohem častěji činí školy s veřejným zřizovatelem než s neveřejným,** zřetelný rozdíl je u ZŠ i mezi nejmenšími (do 100 žáků) a ostatními školami. SŠ s veřejným zřizovatelem zařazují do výuky oblast Ochrany člověka přibližně ve stejné míře bez ohledu na velikost.

[1] Pro stručnost je v dalším textu používán jen zkrácený název „Ochrana člověka".

Celkový přístup k Ochraně člověka podle různých faktorů (pouze školy, které Ochranu člověka zařazují do výuky)

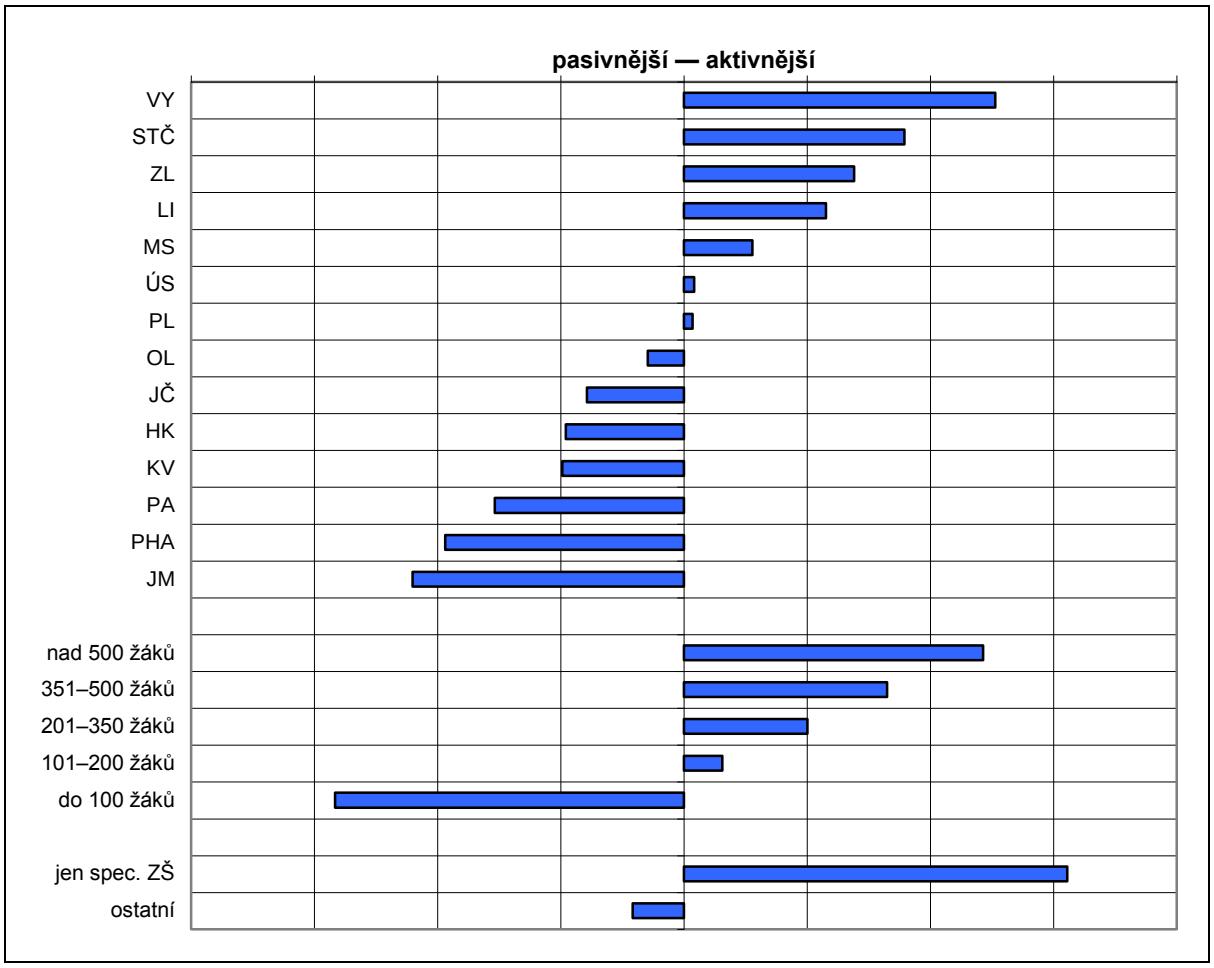

Z odpovědí na otázky v dotazníku (např. vnímání důležitosti, absolvování kursů, spolupráce se složkami záchranného systému, míra využívání různých forem a pomůcek) lze kvantifikovat celkový postoj školy k výuce Ochrany člověka. Mezi ZŠ, které tuto oblast zařazují do výuky, **je aktivnější postoj charakteristický zejména pro školy z Vysočiny a Středočeského kraje, školy s velkým počtem žáků a také pro speciální školy.**[2] Naopak pasivnější jsou typicky školy z Jihomoravského kraje a Prahy, s malým počtem žáků a s běžnými třídami.

[2] Jde o školy výhradně se speciálními třídami, viz úvod na straně 3.

Vnímání důležitosti, aby žáci ve škole získali průpravu v oblasti Ochrany člověka (podíl odpovědí „naprosto nezbytné“)

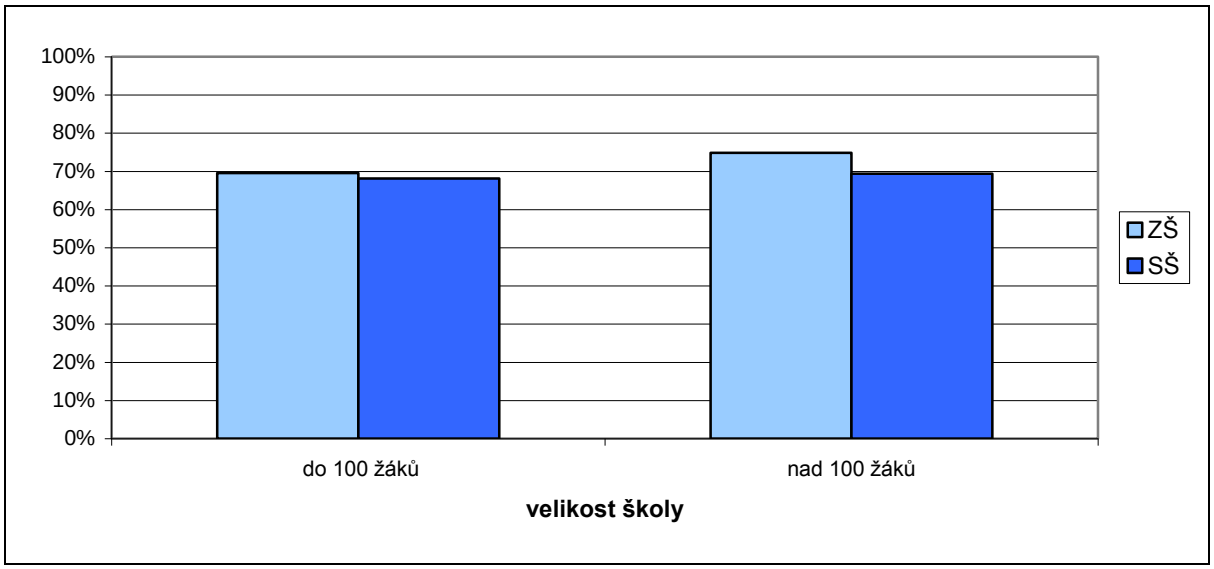

Průprava v oblasti Ochrany člověka je jako nezbytná vnímána u ZŠ silněji oproti SŠ. Významný je i rozdíl podle počtu žáků, větší školy průpravu častěji vnímají jako nezbytnou.

A.2 Výuka Ochrany člověka a její formy

Podíly škol, které učí Ochranu člověka ve vybraných ročnících

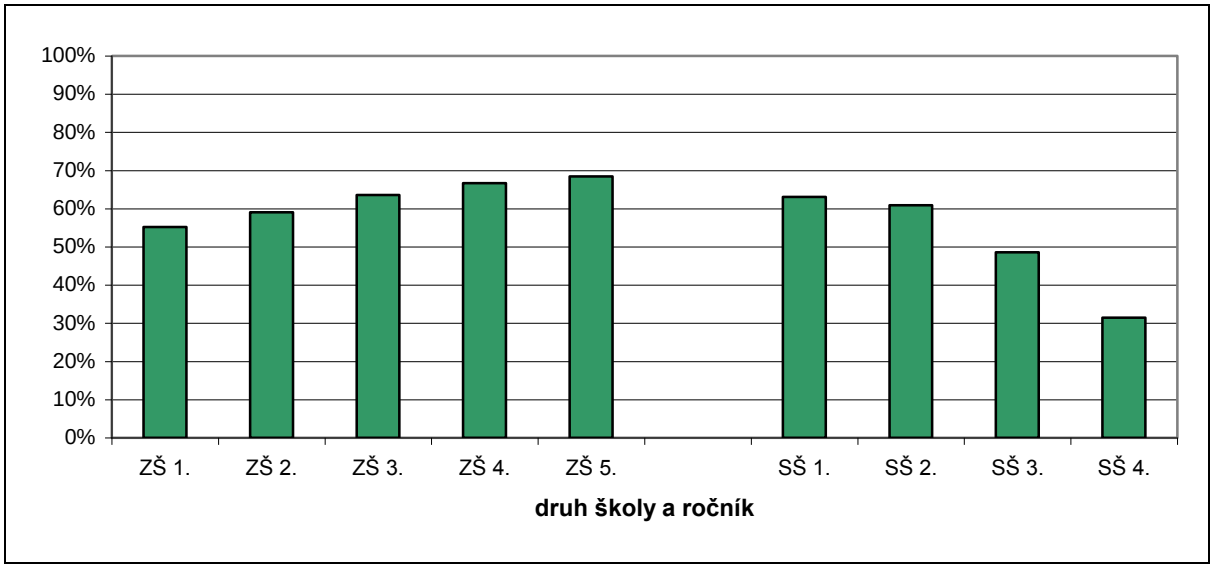

Na více než polovině ZŠ se s Ochranou člověka ve výuce setkají již žáci 1. ročníku, **ve vyšších ročnících pak podíly škol zařazujících tuto oblast do výuky ještě rostou a v 5. ročníku jsou to již více než dvě třetiny škol (68 %).** Na SŠ naopak míra zařazení Ochrany člověka do výuky postupně klesá a ve 4. ročníku[3] se realizuje jen na pouhých 31 % škol. To však může být způsobeno jednak tím, že některé učňovské obory 4. ročník nemají, jednak orientací výuky v tomto ročníku na maturitní zkoušku.

[3] Resp. v odpovídajícím ročníku víceletých gymnázií.

Důležitost různých forem výuky Ochrany člověka

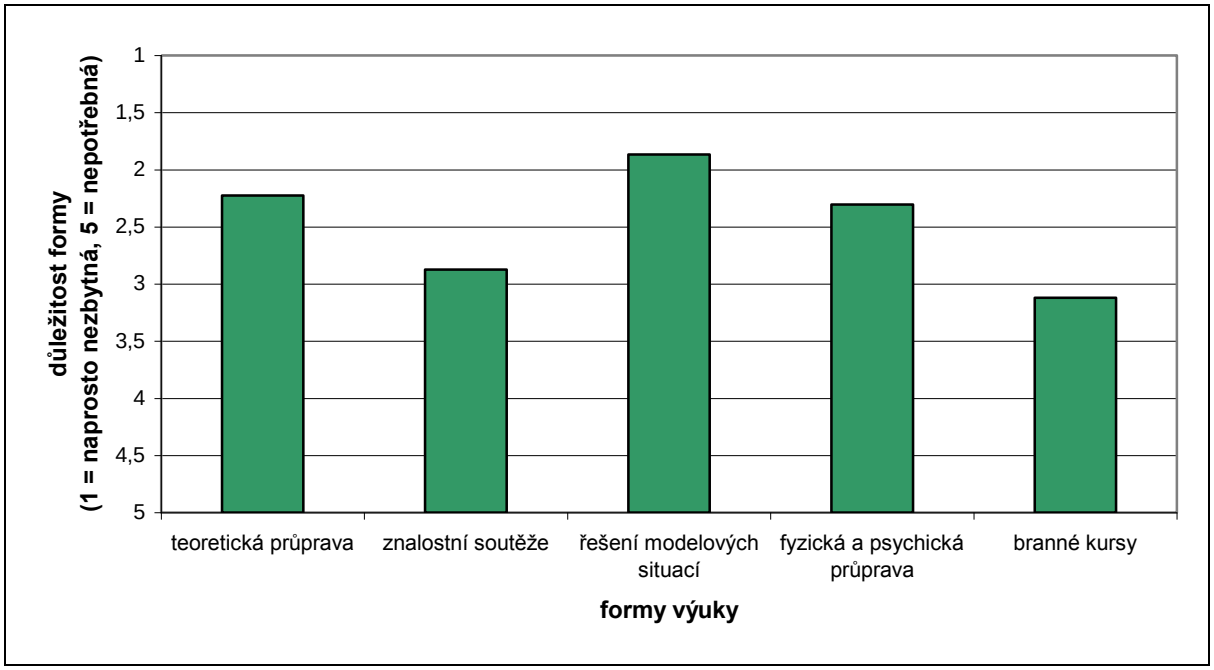

Jednoznačně nejdůležitější formou výuky je podle respondentů **řešení modelových situací,** což se ve školách obvykle děje prostřednictvím cvičení požární ochrany, první pomoci apod. Další v pořadí důležitosti jsou **teoretická, fyzická a psychická průprava,** naopak znalostní soutěže a branné kursy jsou považovány za relativně méně potřebné.

Důležitost různých forem výuky Ochrany člověka podle druhu a velikosti školy

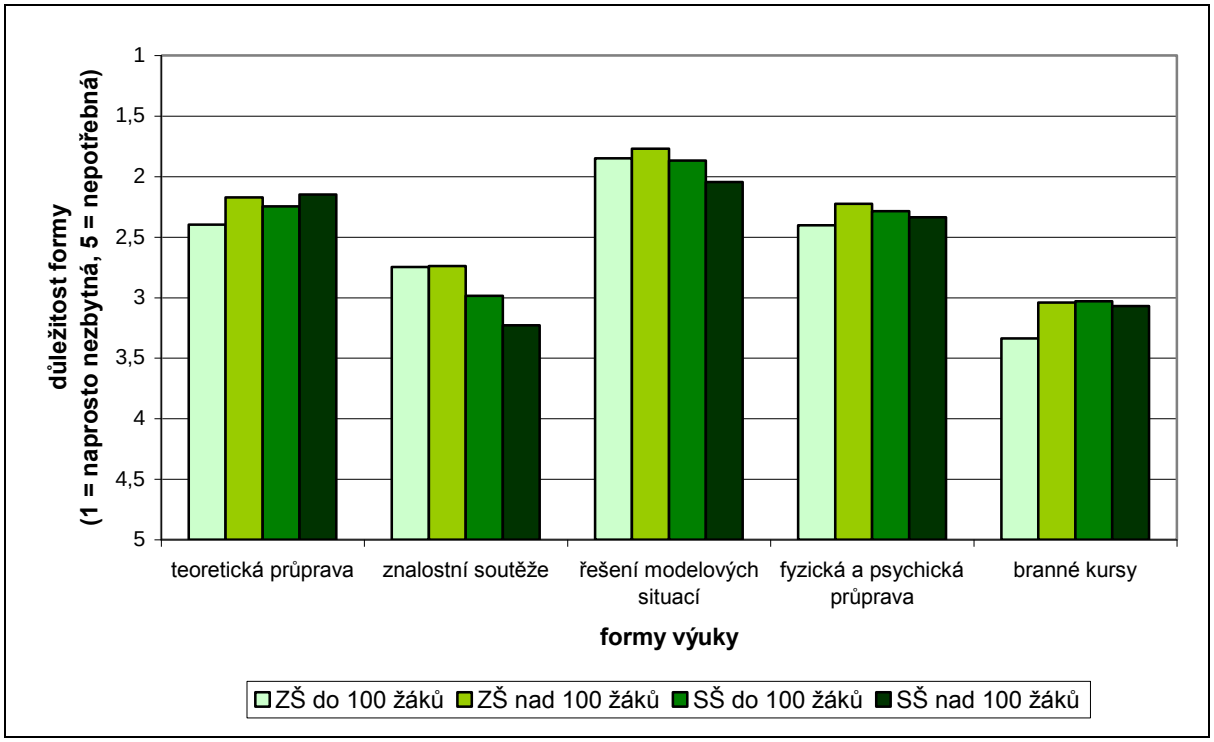

Vnímání důležitosti se u jednotlivých forem liší i podle druhu a velikosti školy. **U SŠ se zvyšuje význam teoretické průpravy a částečně i branných kursů na úkor znalostních soutěží a řešení modelových situací.** ZŠ s větším počtem žáků uvádějí u všech forem s výjimkou znalostních soutěží vyšší důležitost než menší školy, u SŠ je tomu naopak – s výjimkou teoretické průpravy považují menší školy uvedené formy za důležitější než větší školy.

Důležitost různých forem výuky Ochrany člověka – podle druhu školy a typu tříd

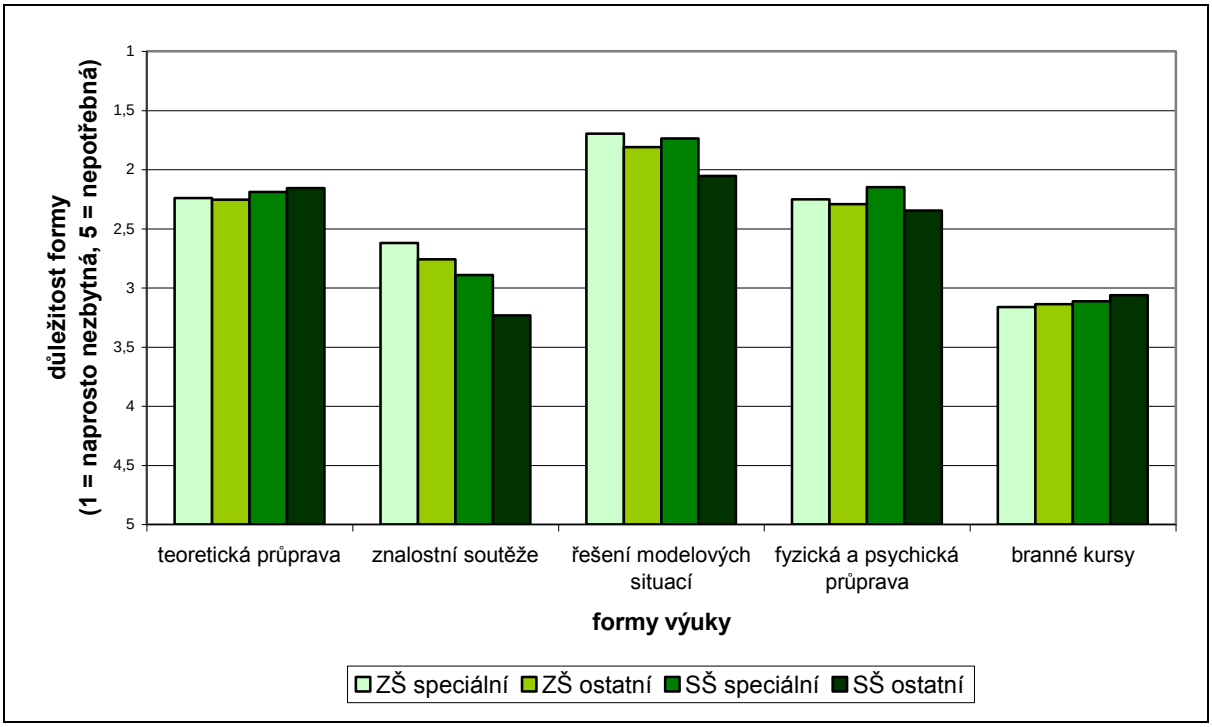

Jak již bylo uvedeno, speciální ZŠ přistupují k výuce Ochrany člověka aktivněji než školy s běžnými třídami. To potvrzuje i výše uvedený graf: **znalostní soutěže, řešení modelových situací i fyzická a psychická průprava jsou na speciálních ZŠ i SŠ vnímány jako důležitější než na školách s běžnými třídami.**

Podíl škol, které pravidelně zařazují do výuky Ochrany člověka vybrané součásti (pouze školy, které Ochranu člověka zařazují do výuky)

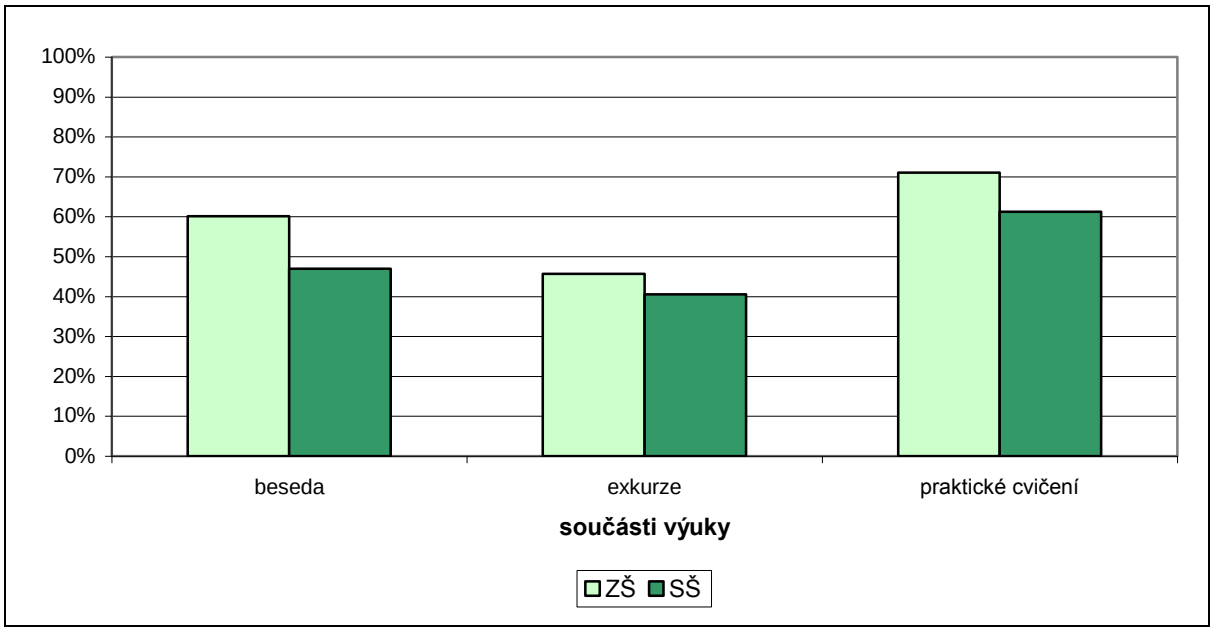

Při teoretické průpravě i řešení modelových situací, které jsou školami považovány za nejdůležitější formy výuky, mohou školy účinně spolupracovat s externími odborníky. **Z odpovědí respondentů vyplývá, že besedy i exkurze jsou pravidelnou součástí výuky na významné části škol, přičemž častěji jsou zařazovány besedy než exkurze, a to především na ZŠ. Jednoznačně nejvyužívanější součástí výuky je ovšem praktické cvičení, které se pravidelně odehrává na 71 % ZŠ a 61 % SŠ** (bereme přitom v úvahu pouze školy, na nichž je Ochrana člověka zařazena do výuky).

Podíl škol, které pravidelně používají vybrané formy výuky Ochrany člověka, – podle typu tříd
(pouze ZŠ zařazující Ochranu člověka do výuky)

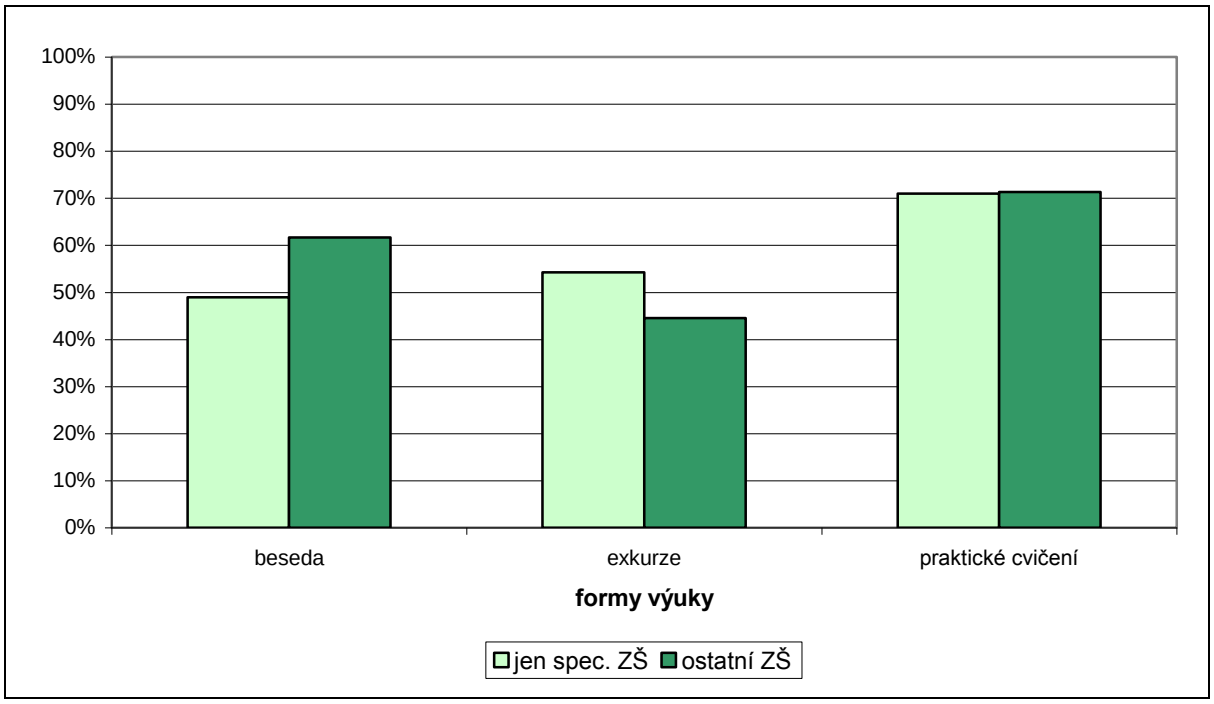

Z hlediska typu tříd se praktické cvičení odehrává na speciálních i ostatních ZŠ ve stejné míře. Zatímco však speciální školy mírně preferují exkurze před besedami, u škol s běžnými třídami je tomu naopak.

A.3 Zdroje informací k výuce

Podíl škol, které neumí posoudit kvalitu učebnic k výuce Ochrany člověka

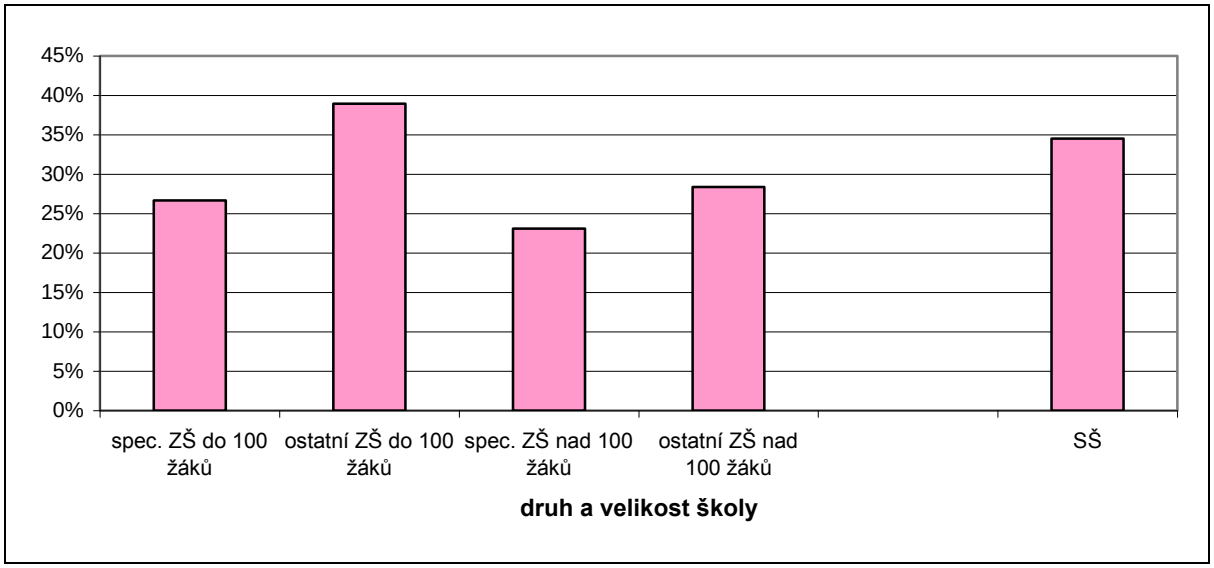

V dotazníku bylo zjišťováno, jak ředitelé škol hodnotí kvalitu učebnic a filmů určených k výuce Ochrany člověka. Poměrně značná část ředitelů uvedla u této otázky, že učebnice či filmy nedokáže posoudit, přičemž jedním z důvodů může být to, že dotyční příslušné učebnice či filmy neznají.

Nejvyšší podíl odpovědí „neumím posoudit“ pro učebnice (a tedy pravděpodobně i jejich nejnižší znalost) je na ZŠ do 100 žáků majících aspoň jednu běžnou třídu, a to 39 %. U ZŠ nad 100 žáků a s běžnými třídami tento podíl klesá na stále ještě značných 28 %. **V obou případech vykazují lepší znalosti speciální ZŠ, což je v souladu s jejich celkově aktivnějším postojem k problematice.** Při srovnání s celkovým podílem odpovědí „neumím posoudit“ na SŠ je vidět, že ani na nich není znalost učebnic výrazně lepší než na ZŠ.

Podíl škol, které neumí posoudit kvalitu filmů k výuce Ochrany člověka

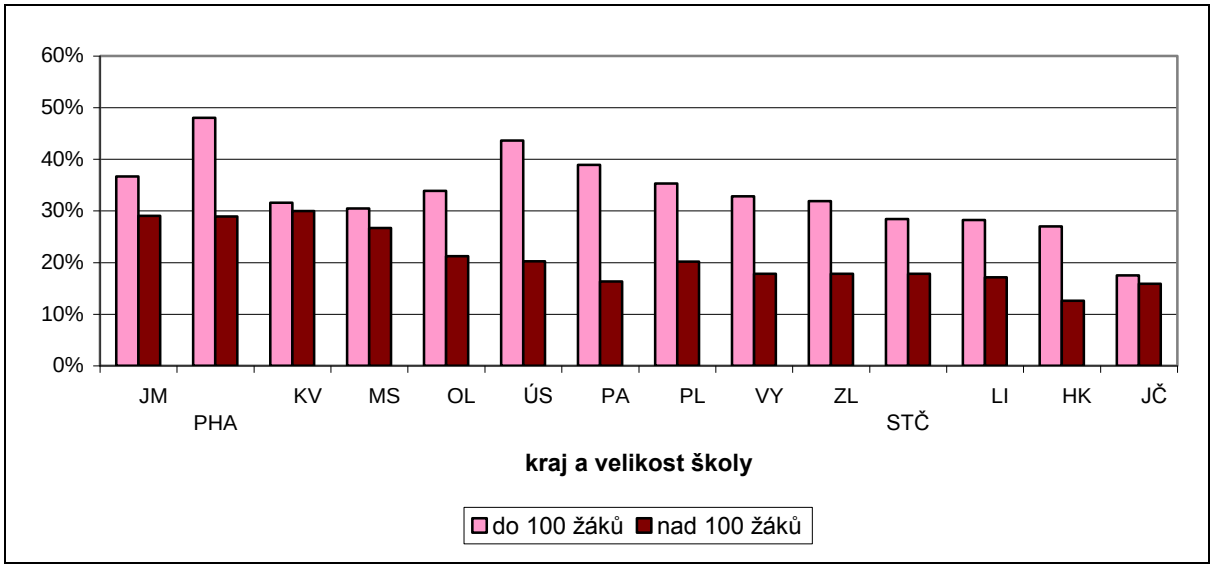

I u filmů pro výuku Ochrany člověka je míra neznalosti poměrně vysoká, významnými rozlišujícími faktory jsou zde kraj a velikost školy. **Ve všech krajích je podíl odpovědí „neumím posoudit“ vyšší u škol do 100 žáků, kdežto větší školy jsou informovány výrazně lépe. Nejhorší situace je podle odhadu z dat v Jihomoravském kraji a Praze, naopak nejlépe jsou s filmy obeznámeny pravděpodobně školy v Jihočeském kraji.**

Podíly škol, které využívají různé typy učebních pomůcek ve většině případů, a škol, které příslušné typy postrádají (pouze školy zařazující Ochranu člověka do výuky)

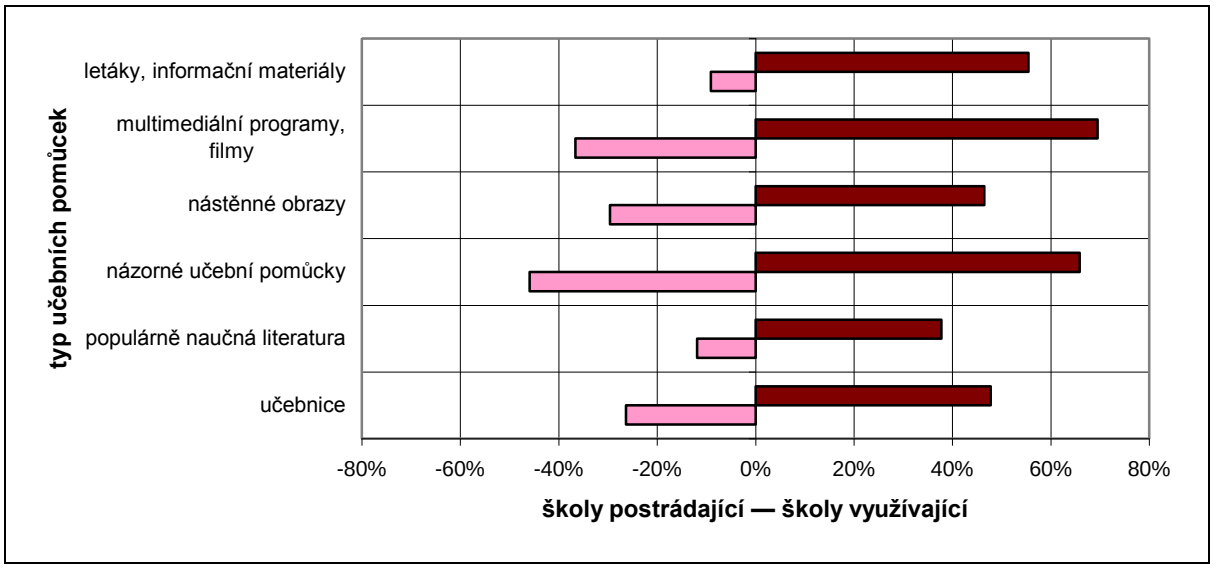

Nejžádanějšími typy pomůcek pro výuku Ochrany člověka jsou multimediální programy a filmy a názorné učební pomůcky. Uvedené typy jsou školami jednak pravidelně využívány ve více než 60 % případů, jednak okolo 40 % škol[4] uvádí, že by si je rády opatřily, ale nemohou. Letáky a informační materiály jsou v míře pravidelného využívání na třetím místě, těch však mají školy dostatek. Nejmenší využití i poptávku zaznamenává populárně naučná literatura.

[4] Součet obou údajů může přesáhnout 100 %, neboť škola může zároveň určitý typ pomůcky používat, a k tomu požadovat další.

Vnímání užitečnosti informačních zdrojů k přípravě na výuku Ochrany člověka, – podle druhu školy a celkového přístupu (pouze školy zařazující Ochranu člověka do výuky)

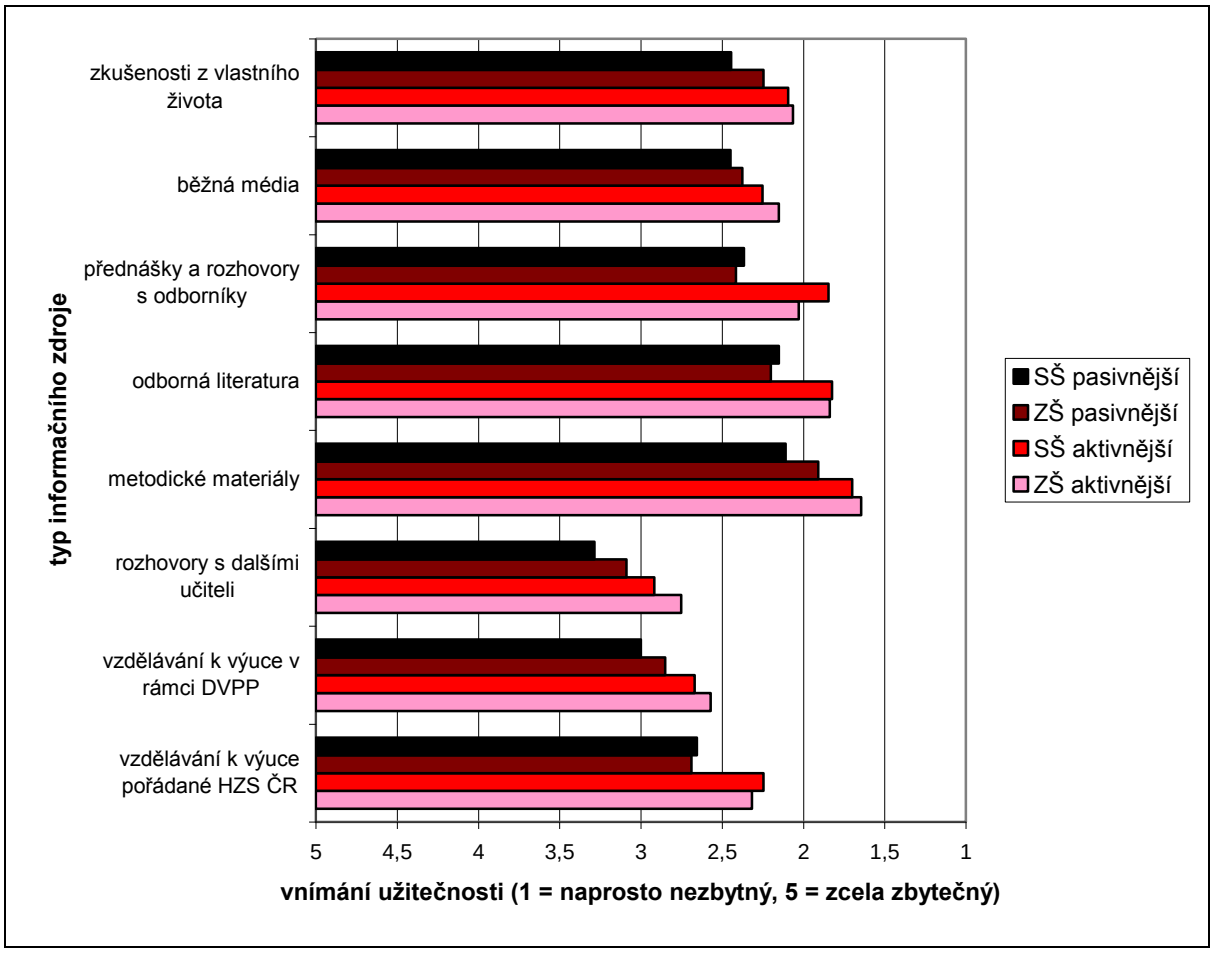

Za nejužitečnější typ informačních zdrojů jsou obecně považovány metodické materiály a odborná literatura, pro aktivnější školy též přednášky a rozhovory s odborníky. U všech typů informačních zdrojů platí, že školy s celkově aktivnějším přístupem k výuce Ochrany člověka je hodnotí jako užitečnější než školy s celkově pasivnějším přístupem. **Rozdíly mezi hodnocením ZŠ a SŠ jsou nejpatrnější u přednášek a rozhovorů s odborníky (užitečnější pro SŠ), u rozhovorů s dalšími učiteli, vzdělávání v rámci DVPP a metodických materiálů (užitečnější pro ZŠ).**

Využívané informační zdroje k přípravě na výuku Ochrany člověka (pouze školy zařazující Ochranu člověka do výuky)

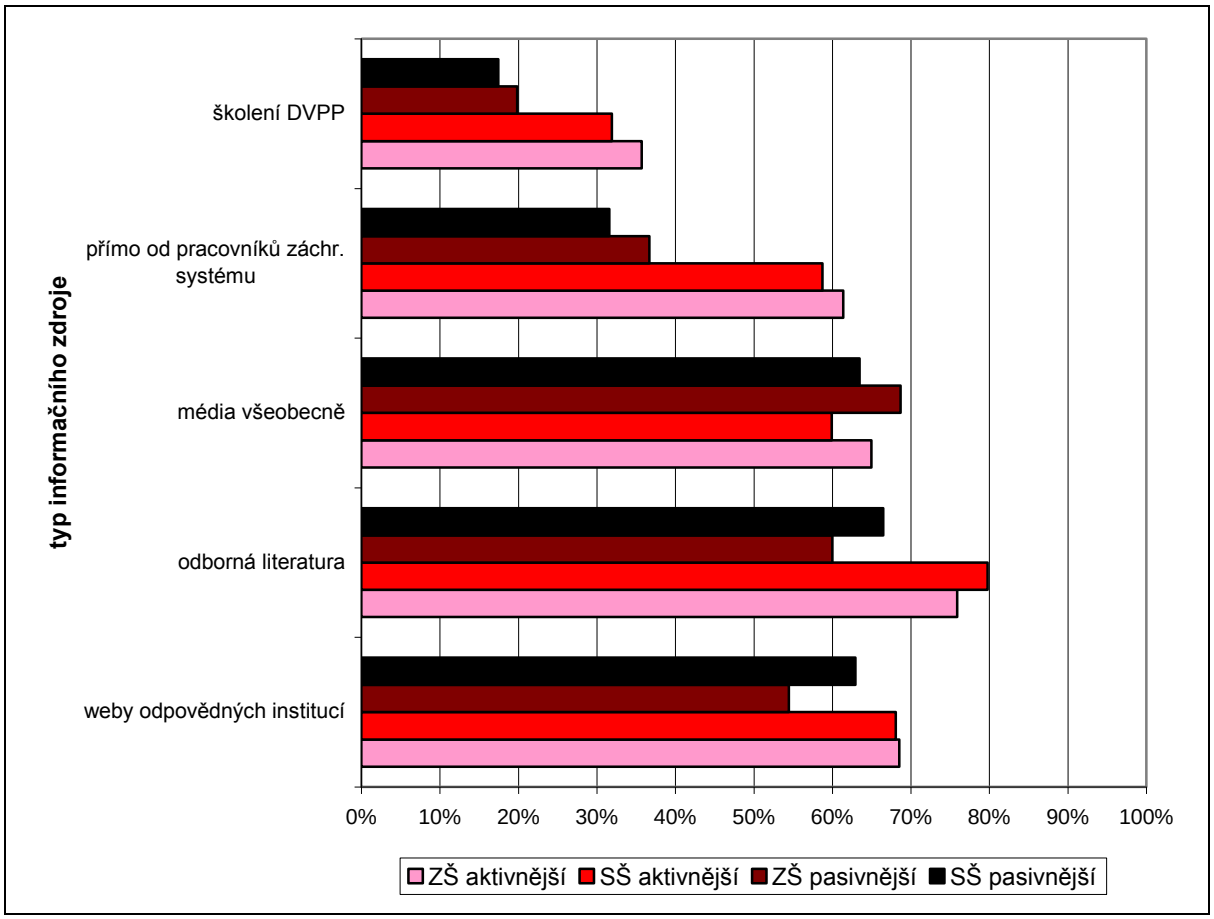

Učitelé obecně využívají k přípravě na výuku nejčastěji odbornou literaturu, informace z médií a webové prezentace odpovědných institucí. Školy s celkově aktivnějším přístupem častěji využívají též informace přímo od pracovníků složek záchranného systému a znalosti ze školení DVPP. Pro SŠ je oproti ZŠ typické častější používání odborné literatury, naopak pro ZŠ je charakteristické častější používání informací z médií.

A.4 Spolupráce s Hasičským záchranným sborem

Způsob spolupráce s Hasičským záchranným sborem (HZS) a absolvované kursy (pouze školy zařazující Ochranu člověka do výuky)

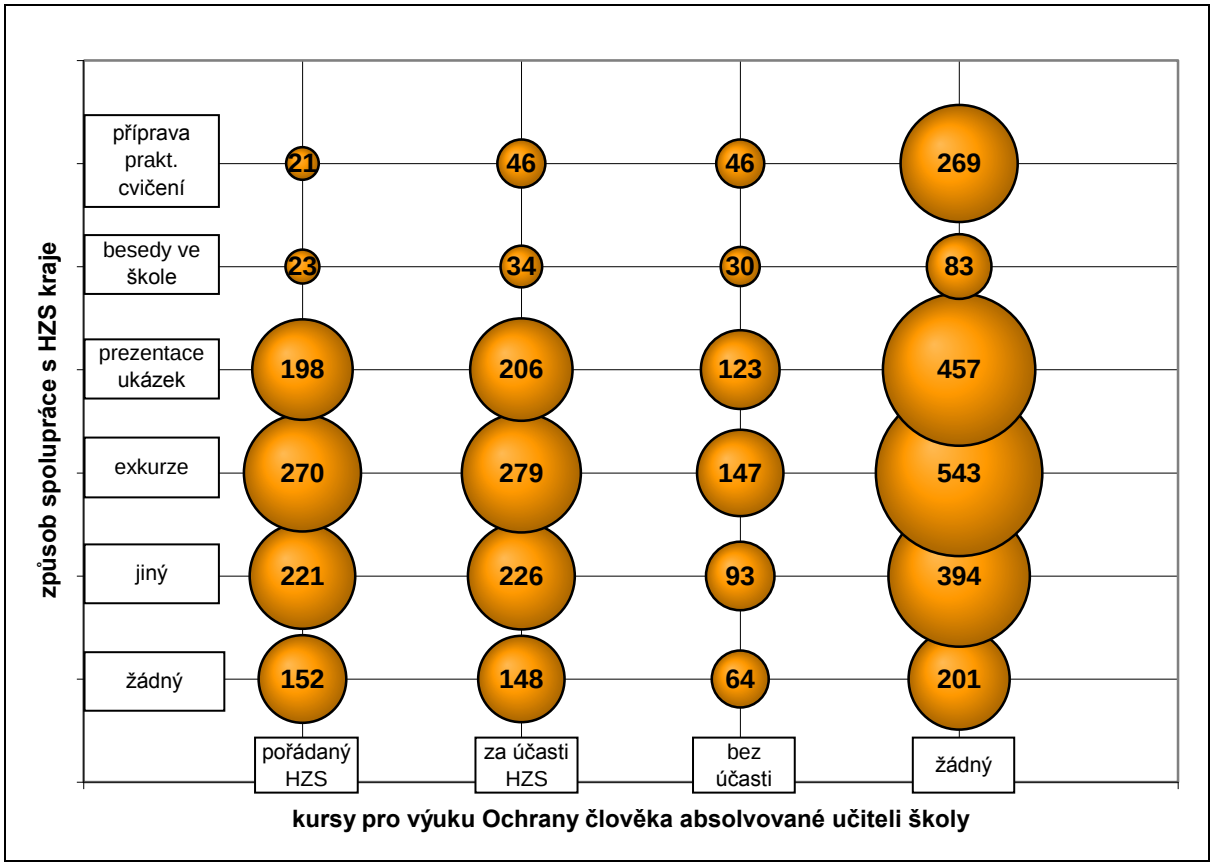

V obou otázkách mohly školy vyznačovat více možností, proto může být jedna škola zahrnuta na více místech v grafu. Jen málo škol udává účast na kursu k výuce Ochrany člověka, ale bez jakékoliv účasti HZS. **Velmi početné jsou skupiny škol, jejichž učitelé se nezúčastnili žádného z kursů pro výuku Ochrany člověka. Takové školy však přesto spolupracují s HZS, zejména využívají možnost prezentace ukázek činnosti, exkurze, případně jiný způsob spolupráce.** Za pozornost stojí, že školám bez účasti na kursech k výuce Ochrany člověka HZS pomáhá při přípravě praktického cvičení, zatímco školy s účastí na některém kursu pomoc HZS v této oblasti nepotřebují (patrně jsou schopny zorganizovat cvičení vlastními silami).

B Příloha

Charakteristika jednotlivých typů použitých grafů

1. **Jednoduchý sloupcový nebo pruhový graf – popisuje základní rozložení odpovědí v souboru.**

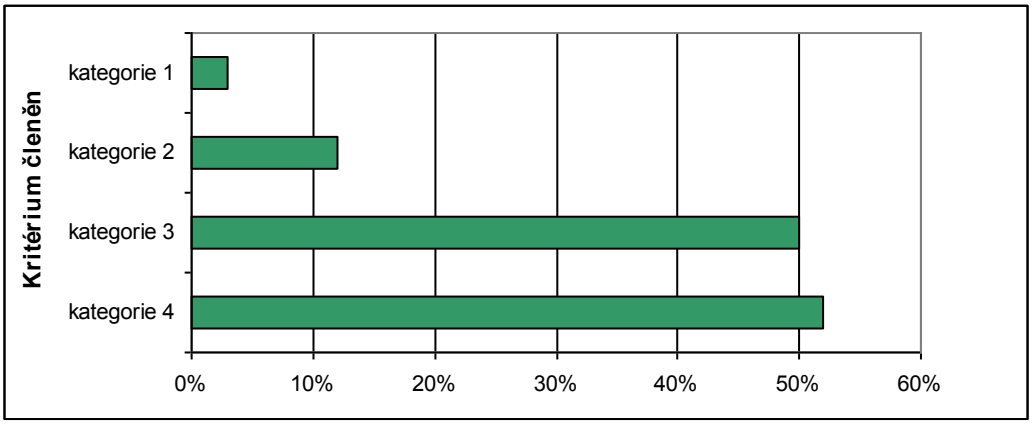

2. **Pruhový graf s počátkem uvnitř grafu – uvádí, zda v souboru a jeho kategoriích převažuje jeden, nebo druhý sledovaný jev.**

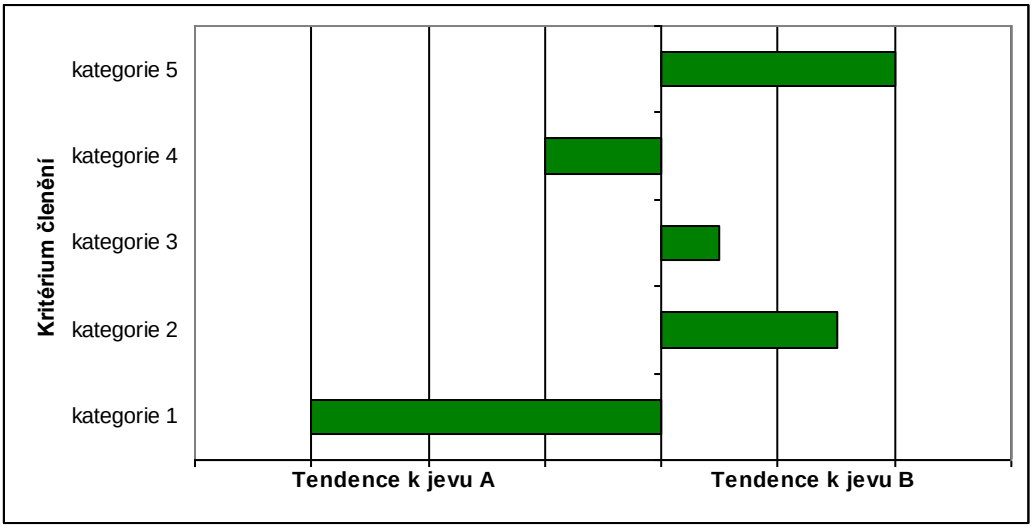

3. **Srovnávací sloupcový graf – dává do souvislosti obvykle nezávislé faktory (druh školy, zřizovatel apod.) s odpověďmi na otázku z dotazníku. Znázorňuje, která varianta byla v jednotlivých skupinách volena nejčastěji a jak se skupiny ve svých odpovědích liší. Graf ukazuje, že všichni ředitelé se nejčastěji rozhodovali pro odpověď 3, ale střední školy volily častěji než ostatní také odpověď 2.**

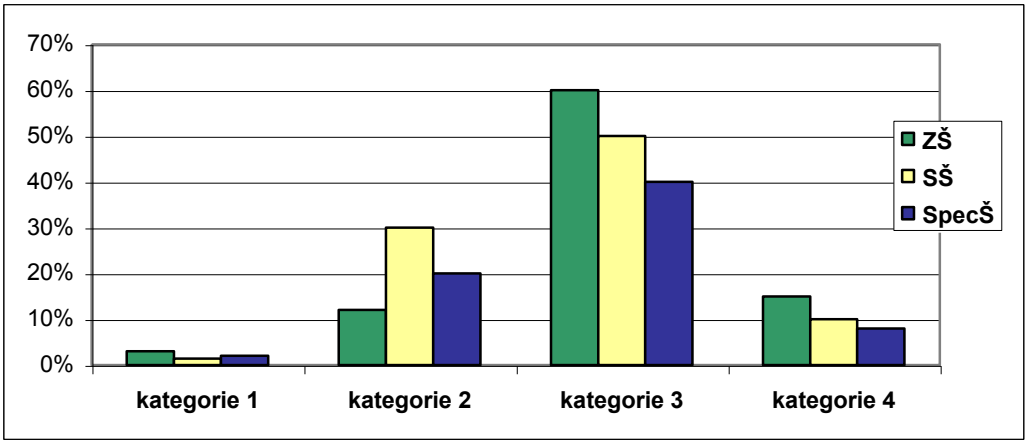
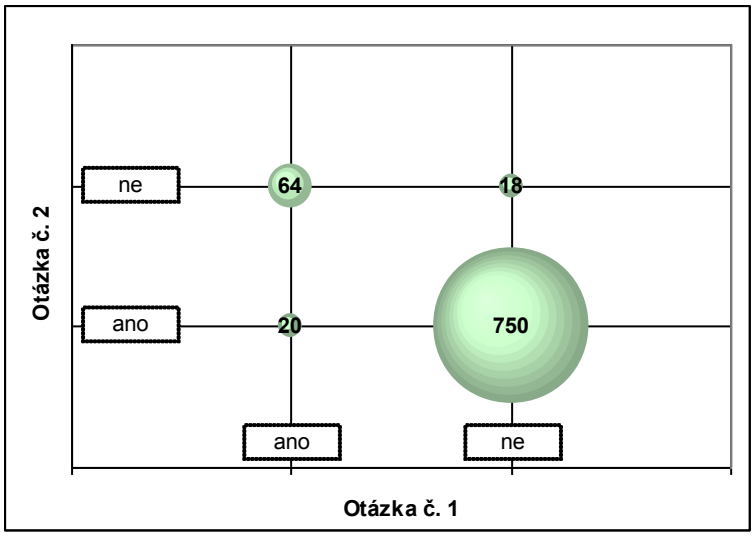
4. **Bublinový graf – souvislosti dvou otázek, na které ředitelé odpovídali. Z grafu vyplývá, že nejvíce ředitelů odpovědělo na první otázku NE a na druhou ANO. Ostatní odpovědi jsou zanedbatelné.**